

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Analytical Research) แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับการมีส่วนร่วมของทีมนิสิตในการพัฒนาตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชนด้านการให้บริการกิจกรรมในชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภูและศึกษาปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานศูนย์สุขภาพชุมชนมาตรฐาน

2. ประชากรที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ในสถานีนอนมัยและศูนย์สุขภาพชุมชนที่ปฏิบัติงานประจำ ไม่รวมเจ้าหน้าที่หมุนเวียนที่มาจากโรงพยาบาล ในช่วงที่ศึกษามีระยะเวลาการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 6 เดือน เป็นศูนย์สุขภาพชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเขตโรงพยาบาลเท่านั้น จำนวน 83 แห่ง ใน 6 อำเภอ ของจังหวัดหนองบัวลำภู เจ้าหน้าที่จำนวน 273 คน (ข้อมูล ณ กันยายน 2548) ซึ่งศึกษาทุกหน่วยประชากร(Census)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เนื้อหา 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เป็นแบบสอบถามปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานและการได้รับการฝึกอบรม

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชนด้านการให้บริการกิจกรรมในชุมชน

เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดบรรยากาศองค์การ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวคิดของ Litwin & Stringger ลักษณะแบบสอบถามปลายปิดใช้มาตรวัดแบบมาตรลิเคิร์ต (Likert scale) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยบางส่วน ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง การเลือกตอบแต่ละคำตอบมีความหมาย ดังต่อไปนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ ปรากฏขึ้น สม่าเสมอเป็นประจำ (ประมาณร้อยละ 76-100)

เห็นด้วย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ ปรากฏขึ้นบ่อยครั้ง (ประมาณร้อยละ 51 - 75)

เห็นด้วยบางส่วน หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ ปรากฏขึ้นตามความเป็นจริงเพียงบางส่วน (ประมาณร้อยละ 26- 50)

ไม่เห็นด้วย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ ปรากฏขึ้นตามความเป็นจริงเพียงเล็กน้อย (ประมาณร้อยละ 1-25)

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกเป็นพฤติกรรมและเหตุการณ์ไม่เกิดขึ้นเลย (0 %)

ข้อคำถามจะมีข้อความที่แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่แสดงความเห็นด้วยคล้อยตาม (Favorable statement) หรือข้อความที่มีลักษณะทางบวก (Positive statement) และข้อความที่แสดงความไม่เห็นด้วย (Unfavorable statement) หรือข้อความที่มีลักษณะทางลบ (Negative statement) หลักการการให้คะแนนจะยึดข้อความเป็นหลักดังนี้

ข้อความ	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าคะแนน 5	ค่าคะแนน 1
เห็นด้วย	ค่าคะแนน 4	ค่าคะแนน 2
เห็นด้วยบางส่วน	ค่าคะแนน 3	ค่าคะแนน 3
ไม่เห็นด้วย	ค่าคะแนน 2	ค่าคะแนน 4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าคะแนน 1	ค่าคะแนน 5

เกณฑ์การวิเคราะห์บรรยากาศองค์การ ทำดังนี้ ผู้วิจัยได้แปลผลแบ่งระดับคะแนนเป็นรายมิติและภาพรวมโดยพิจารณาการใช้เกณฑ์แบบอิงเกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์(2538) แบ่งระดับเป็น 3 ระดับ คือ

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ระดับคะแนนที่ต้องการ}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

ได้เกณฑ์ดังนี้

บรรยากาศองค์การระดับสูง	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.68 – 5.00
บรรยากาศองค์การระดับปานกลาง	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.34 – 3.67
บรรยากาศองค์การระดับต่ำ	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.00 – 2.33

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชนด้านการให้บริการกิจกรรมในชุมชน ข้อคำถามประยุกต์ตามแนวคิดของ บัญชร แก้วส่อง (2531) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 3 ระดับ คือ

มีส่วนร่วมมาก หมายถึง เมื่อเห็นว่าข้อความทั้งหมดในประโยคนั้นตรงตามประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ (ประมาณร้อยละ 60-100) ให้คะแนน 3 คะแนน

มีส่วนร่วมปานกลาง หมายถึง เมื่อเห็นว่าข้อความทั้งหมดในประโยคนั้นตรงตามประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมบางครั้ง (ประมาณร้อยละ 31-59) ให้คะแนน 2 คะแนน

มีส่วนร่วมต่ำ หมายถึง เมื่อเห็นว่าข้อความทั้งหมดในประโยคนั้นตรงตามประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมน้อยมาก (ประมาณร้อยละ 1-30) ให้คะแนน 1 คะแนน

ข้อคำถามจะมีข้อความที่แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่แสดงความเห็นด้วยคล้อยตาม (Favorable statement) หรือข้อความที่มีลักษณะทางบวก (Positive statement) และข้อความที่แสดงความไม่เห็นด้วย (Unfavorable statement) หรือข้อความที่มีลักษณะทางลบ (Negative statement) หลักการการให้คะแนนจะยึดข้อความเป็นหลักดังนี้

ข้อความ	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
มีส่วนร่วมมาก	ค่าคะแนน 3	ค่าคะแนน 1
มีส่วนร่วมปานกลาง	ค่าคะแนน 2	ค่าคะแนน 2
มีส่วนร่วมต่ำ	ค่าคะแนน 1	ค่าคะแนน 3

ผู้วิจัยได้แปลผลแบ่งระดับคะแนนเป็นรายชื่อและ มีการแปลผลเป็นรายด้านและภาพรวม โดยพิจารณาการใช้เกณฑ์แบบอิงเกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์(2538) แบ่งระดับเป็น 3 ระดับ คือ

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ระดับคะแนนที่ต้องการ}} = \frac{3-1}{3} = 0.66$$

ได้เกณฑ์ดังนี้

มีส่วนร่วมระดับสูง	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.34 – 3.00
มีส่วนร่วมระดับปานกลาง	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.67 – 2.33
มีส่วนร่วมระดับต่ำ	คือ	มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.00 – 1.66

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาศูนย์สุขภาพชุมชนมาตรฐาน

เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

4. การสร้างเครื่องมือและการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 การสร้างเครื่องมือ

- 1) ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาที่จะสร้างแบบสอบถาม ตลอดจนตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

4.2 การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และวัดความเชื่อมั่น ดังรายละเอียดดังนี้

1) การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา หรือสายงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำ

2) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรในสถานีนามัยหรือศูนย์สุขภาพชุมชนอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3) การหาความเที่ยง (Reliability) นำเครื่องมือที่ได้ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ นำมาหาความเที่ยงด้านบรรณาการองค์การและการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพ โดยใช้การหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbachs Alpha Coefficient) ปกติความเที่ยงมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไปจึงยอมรับว่ามีความเที่ยง (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

ค่าความเที่ยงด้านบรรณาการองค์การเท่ากับ 0.95

ค่าความเที่ยงด้านการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพเท่ากับ 0.91

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) สำรวจและจัดทำบัญชีรายชื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานอนามัยหรือศูนย์สุขภาพชุมชนโดยประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู
- 2) ทำหนังสือราชการขออนุญาตในการทำวิจัยและเก็บข้อมูล จากคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ ถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู
- 3) ในอำเภอเมื่อมีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์และการตอบแบบสอบถามแบบสอบถามไปพร้อมกับแฟ้มประชุม ในช่วงก่อนการเปิดประชุม หรือช่วงพักการประชุม ให้ตอบทันทีและนำแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนแล้วกลับภายในวันนั้น
- 4) ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ไม่ได้มาประชุมจะส่งแบบสอบถามผ่านเจ้าหน้าที่ที่มาประชุมและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืนภายใน 1 สัปดาห์ โดยมอบหมายให้นักวิชาการสาธารณสุขประจำอำเภอเป็นผู้รวบรวมในกรณีที่ไม่ได้รับคืนจะดำเนินการติดตามแบบสอบถามด้วยตนเองโดยการโทรศัพท์ติดตามและนัดหมายไปรับแบบสอบถามที่ผู้รวบรวมหรือ ณ สถานบริการสาธารณสุขนั้น ๆ
- 5) ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ของแบบสอบถามอีกครั้งเพื่อเตรียมข้อมูลในการวิเคราะห์ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นเวลา 2 เดือน(มกราคม – กุมภาพันธ์ 2549)
- 6) นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วมาลงรหัสข้อมูล นำข้อมูลบันทึกในโปรแกรม EpiData Version 3.0 โดยบันทึกข้อมูลจำนวน 2 ครั้ง (Double Entry Data) จากคนสองคนคือผู้วิจัยเองและพนักงานบันทึกข้อมูล เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่บันทึก 2 ครั้งเหมือนกัน(Validate) หากไม่ตรงกันจะกลับไปดูแบบสอบถามและทำการแก้ไขข้อมูลจนข้อมูลทั้งสองชุดถูกต้องตรงกัน หลังจากนั้นตรวจสอบว่าตัวแปรต่าง ๆ มีรหัสสอดคล้องกันระหว่างตัวแปรด้วยการสร้างตารางแจกแจงความถี่สองทาง และตรวจสอบความสอดคล้องกันระหว่างตัวแปรด้วยการสร้างตารางแจกแจงความถี่สองทาง ทำการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องแล้วจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแล้วดำเนินการดังนี้

6.1 สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive statistics) ได้แก่ ใช้ความถี่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ในการพรรณนาปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน

6.2 สถิติเชิงวิเคราะห์ (Analysis statistics)

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลายตัวแปร(Multivariate Relationship) ใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน(Stepwise Multiple Regression Analysis)ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปที่มีผลต่อตัวแปรตามตัวเดียว เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพในการพัฒนาตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชนด้านการให้บริการกิจกรรมในชุมชน โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกตัวแปรเข้าสมการ ดังนี้

6.2.1 คัดเลือกตัวแปรที่มุ่งศึกษา ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การรับรู้บรรยากาศองค์การ และตัวแปรควบคุม คือ คุณลักษณะทางประชากร ที่ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา ระยะเวลาปฏิบัติราชการ ตำแหน่ง การผ่านการฝึกอบรม โดยตัวแปรเชิงคุณภาพที่มีระดับการวัดเป็นนามสเกล(Nominal Scale) ต้องแปลงเป็นตัวแปรหุ่น(Dummy variables)ก่อนโดยกำหนดค่าตัวแปรที่สนใจให้มีค่าเท่ากับ 1 และค่าตัวแปรที่ไม่สนใจให้มีค่าเท่ากับ 0 (สำเร็จ จันทรสุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน, 2544) โดยมีตัวแปรต้น ที่มีระดับการวัดเป็นนามสเกล(Nominal scale) ซึ่งผู้วิจัย ได้เปลี่ยนเป็นตัวแปรหุ่น ดังนี้

เพศ	เพศชาย	= 1	หญิง	= 0
สถานภาพสมรส	โสด หม้าย หย่า แยก	= 1	คู่	= 0
วุฒิการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	= 1	ปริญญาตรีขึ้นไป	= 0
ตำแหน่ง	หัวหน้าหน่วยงาน	= 1	เจ้าหน้าที่อื่นๆ	= 0
การฝึกอบรม	ไม่เคย	= 1	เคย	= 0

นำตัวแปรทั้งหมดเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุ ด้วยวิธี Stepwise

6.2.2 ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น(Assumption) ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อจะได้แบบจำลองที่เหมาะสมในการนำไปใช้ประมาณค่าหรือหาความสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่ ค่าความคลาดเคลื่อนต้องมีการแจกแจงแบบปกติ ตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระต่อกัน ทดสอบค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติทดสอบ Durbin-Watson ทดสอบความคลาดเคลื่อนมีค่าความแปรปรวนคงที่ (ภาคผนวก ค)

ใช้วิธี Stepwise ซึ่งเป็นวิธีเลือกตัวแปรอิสระดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกตัวแปรอิสระตัวแรกเข้าสมการ โดยใช้เกณฑ์วิธี Forward คือเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุดดูจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หรือมีค่า Significance ต่ำสุด และเลือกตัวแปรอิสระตัวอื่นที่เหลือเข้าสมการซึ่งต้องผ่านเกณฑ์คัดเข้าคัดออกที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 2 ใช้เกณฑ์วิธี Backward ซึ่งจะตัดตัวแปรในสมการที่ได้ในขั้นที่ 1 ที่ไม่มีความสัมพันธ์ และเพื่อป้องกันไม่ให้นำตัวแปรเดิมเข้าและออกจากสมการจะกำหนดให้ค่า F-probability ในเกณฑ์ตัดเข้า(0.05) น้อยกว่า F-probability ของเกณฑ์คัดออก(0.10) จนกระทั่งไม่มีตัวแปรอิสระตัวใดเข้าหรือออกจากสมการอีกแล้ว (กัลยา วานิชย์บัญชา,2546)